

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin i w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) 2021/2115”

(COM(2022) 305 final – 2022/0196 (COD))

(2023/C 100/21)

Sprawozdawca: **José Manuel ROCHE RAMO**

Współsprawozdawca: **Arnold PUECH D'ALISSAC**

Wniosek o konsultację	Parlament Europejski, 14.7.2022 Rada, 6.7.2022
Podstawa prawna	Art. 192 ust. 1 i art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Decyzja Zgromadzenia Plenarnego	22.2.2022
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego
Data przyjęcia przez sekcję	24.11.2022
Data przyjęcia na sesji plenarnej	14.12.2022
Sesja plenarna nr	574
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	157/01/04

1. Wnioski i zalecenia

1.1. We wniosku dotyczącym rozporządzenia w sprawie zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin zawarto szereg nowości i środków mających zaradzić niektórym niedociągnięciom w stosowaniu i egzekwowaniu dyrektywy w sprawie zrównoważonego stosowania pestycydów⁽¹⁾.

1.2. EKES nie tylko dostrzega konieczność przeprowadzenia przeglądu, lecz również przyjmuje z zadowoleniem fakt, że wiele niedoskonałości wykrytych w obecnej dyrektywie, a także inicjatyw planowanych w nowym wniosku zostało już ujętych w uwagach i zaleceniach poczynionych w jego sprawozdaniu z oceny⁽²⁾. Do kwestii, które mają zostać rozwiązane w omawianym rozporządzeniu, należą między innymi: konieczność większego ujednoczenia realizacji krajowych planów działania, różnice w realiach poszczególnych państw członkowskich, odpowiednie szkolenie użytkowników oraz znaczenie propagowania nowych technologii takich jak rolnictwo precyzyjne.

1.3. Wniosek dotyczący rozporządzenia w sprawie zrównoważonego stosowania pestycydów ma na celu poprawę zrównoważenia środowiskowego, gospodarczego i społecznego systemów żywnościowych zgodnie z celami wytyczonymi w strategii „Od pola do stołu” i w strategii na rzecz bioróżnorodności 2030. W związku z tym EKES pozytywnie ocenia uwzględnienie tych celów, jednocześnie uznając płynące z rozporządzenia korzyści z punktu widzenia poprawy stanu zdrowia obywateli i konsumentów oraz stanu środowiska naturalnego.

1.4. W nowej strategii europejskiej wprowadza się cele ilościowe dotyczące ograniczenia do 2030 r. stosowania pestycydów i związanego z tym ryzyka. Te cele są z pewnością ambitne, co wymaga wyznaczenia rozsądnych okresów przejściowych uwzględniających⁽³⁾ spadek użycia w przeszłości, a także warunki geograficzne, agronomiczne i społeczno-gospodarcze panujące w poszczególnych państwach członkowskich. Podczas tych okresów umożliwiono by

⁽¹⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/128/WE z dnia 21 października 2009 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów (Dz.U. L 309 z 24.11.2009, s. 71).

⁽²⁾ Raport informacyjny EKES-u „Ocena dyrektywy w sprawie zrównoważonego stosowania pestycydów”.

⁽³⁾ Eurostat, Sprzedaż pestycydów w UE.

rolnikom rozpoczęcie korzystania z nowych alternatywnych produktów. Biorąc pod uwagę, że wprowadzanie na rynek obecnych narzędzi o niskim poziomie ryzyka zajmuje średnio 10 lat, prawodawcy muszą zachować szczególną troskę o ustalony harmonogram realizacji tych celów, zapewniając niezbędną elastyczność z myślą o spełnieniu zasady „nie pozostawiać nikogo w tyle”. Ponadto wniosek KE przewiduje daleko posunięte ograniczenia w stosowaniu środków ochrony roślin na tzw. obszarach wrażliwych. EKES zwraca uwagę, że w zakres przewidzianej definicji i w zakres zastosowania przepisów dotyczących obszarów wrażliwych wchodzi rozległe obszary produkcji rolnej w UE. Taki wymóg ma daleko idące konsekwencje, w związku z czym powinien się opierać wyłącznie na rzetelnej naukowej i agronomicznej ocenie skutków.

1.5. Co się tyczy zharmonizowanych wskaźników ryzyka, niezbędne jest zapewnienie jasnych wytycznych i odpowiednich wskaźników. Ze względu na ograniczoną ilość aktualnych danych, zwłaszcza na temat użycia pestycydów chemicznych, zastosowana metoda musi być bardzo ostrożna. Staje się to szczególnie konieczne w przypadku posługiwania się sprzedażą komercyjną jako poziomem odniesienia (zharmonizowany wskaźnik ryzyka 1 – IRA 1). Należy również zwrócić szczególną uwagę na okres stosowany do jego wyliczenia. Można w tym względzie poprawić dane szacunkowe dotyczące wprowadzenia do obrotu pestycydów, na przykład stosując rozróżnienie między zezwoleniami dla profesjonalnych użytkowników a zezwoleniami dla domu i ogrodu (tj. odpowiednio do celów rolniczych i pozarolniczych).

1.6. Negatywne konsekwencje ostatnich kryzysów – od pandemii przez znaczne nasilenie się skutków zmiany klimatu (m.in. susze, pożary, powódzie, nowe agrofagi, fale upałów) po inwazję na Ukrainę i wojnę – wymagają, by UE uczyniła z produkcji żywności i bezpieczeństwa żywnościowego jeden z głównych priorytetów swego programu politycznego.

1.7. UE powinna jednak nadal opracowywać odnośny plan działania, aby wywiązać się ze swoich zobowiązań w zakresie działań w dziedzinie klimatu i zrównoważonego rozwoju. Mając świadomość, że Europa musi kontynuować działania wytyczone w ramach Agendy 2030 i celów zrównoważonego rozwoju, należy również uwzględnić wpływ obecnej sytuacji na systemy rolno-spożywcze i jej skutki w tym zakresie. W związku z tym obecny scenariusz kryzysowy powinien przewidywać możliwość stosowania pewnych odstępstw, we wszystkich przypadkach w sposób ograniczony i przez określony czas⁽⁴⁾.

1.8. Kryzys powinien być również szansą na zajęcie się przyczynami strukturalnymi niestabilności na świecie i na przekształcenie dynamiki łańcuchów dostaw poprzez wprowadzenie trwałych ulepszeń dla obywateli i planety. Szczególnie pilnie potrzebne jest zainicjowanie dogłębnej debaty i refleksji nad systemem rolno-spożywczym, który UE musi zaproponować na nadchodzące dziesięciolecie.

1.9. Jednocześnie UE ma obowiązek zaliczenia produkcji żywności i bezpieczeństwa żywnościowego do głównych celów strategicznych i ponosi za to odpowiedzialność. W związku z tym cele Zielonego Ładu i strategii „Od pola do stołu”, w które wpisuje się omawiany wniosek, muszą się zawsze opierać na dowodach naukowych uzupełnionych o stosowne oceny skutków, tak by zapewnić odpowiednie dostosowanie celów z poszanowaniem zasady proporcjonalności.

1.10. W tym względzie w różnych badaniach⁽⁵⁾ ostrzegano przed możliwymi negatywnymi skutkami, które w skali światowej wywoła drastyczny wzrost cen żywności wynikający ze zmniejszenia plonów oraz dochodów. Ograniczenie produkcji rolnej mogłoby jeszcze bardziej uzależnić Unię Europejską od importu żywności z państw trzecich, co wyrządziłoby szkody pod względem środowiskowym, społecznym i gospodarczym.

1.11. Ostatecznym celem wniosku powinno być zatem oparcie się na alternatywnych rozwiązaniach (zestaw narzędzi), przy czym priorytetem powinno być lepsze stosowanie i przestrzeganie zasad zintegrowanego zarządzania ochroną przed szkodnikami, które musi pozostać filarem wniosku. Należy zwiększyć i wesprzeć stosowanie alternatywnych rozwiązań w zakresie zwalczania agrofagów, takich jak środki ochrony roślin niskiego ryzyka lub pochodzenia biologicznego. Obecnie

⁽⁴⁾ Rezolucja Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wojna w Ukrainie i jej skutki gospodarcze, społeczne i środowiskowe” (Dz.U. C 290 z 29.7.2022, s. 1).

⁽⁵⁾ FAO, „Hunger Hotspots: FAO-WFP early warnings on acute food insecurity” [Ogniska klęski głodu – wczesne ostrzeżenia FAO-WFP dotyczące dotkliwego braku bezpieczeństwa żywnościowego].

rozwiązania te nie mogą jednak zastąpić stosowania pestycydów chemicznych. Państwa członkowskie powinny wspierać jak najszybsze zastosowanie tego zestawu narzędzi, dbając jednocześnie o odpowiednie systemy zachęt.

1.12. Ten zestaw narzędzi musi skupiać się na zastosowaniu różnych rozwiązań i środków opartych na nauce i innowacji: wykorzystanie odporniejszych odmian, kwalifikowany materiał siewny, rolnictwo konserwujące, integrowana produkcja, nowatorskie techniki edycji genomu (NBT), rolnictwo ekologiczne, zmianowanie upraw, techniki cyfrowe czy też oparcie się na uprawach małoobszarowych powinny wytyczać kierunek pomyślnego przestawienia się na model oparty na mniejszym stosowaniu środków ochrony roślin.

1.13. By to osiągnąć, kwestią pierwszoplanową jest zapewnienie zrównoważonych, opartych na dowodach naukowych, skutecznych, bezpiecznych i dostępnych systemów ochrony roślin, które mogą zapewnić rolnikom narzędzia niezbędne do zachowania konkurencyjności. Dlatego też Komisja musi wymagać wzajemności, tak by normy dotyczące produktów spożywczych przywożonych z państw trzecich i poddanych działaniu środków zakazanych na rynku Unii były co najmniej równoważne normom obowiązującym w UE.

1.14. Jednocześnie trzeba wystrzegać się nieproporcjonalnego wzrostu obciążeń biurokratycznych dla rolników, co jeszcze bardziej wpłynęłoby na małe i średnie gospodarstwa, które są mniej odporne na tego rodzaju sytuacje ze względu na korzyści skali.

1.15. Natomiast podmioty zarządzające odpowiedzialne za ujawnianie danych statystycznych muszą ostrożnie podchodzić do tych danych, respektując w pełni zwłaszcza prawo do prywatności osób fizycznych oraz do własności danych, które w wielu przypadkach mają charakter poufny.

1.16. EKES przyjmuje z zadowoleniem wybór bezstronnego, profesjonalnego i niezależnego modelu doradztwa, który umożliwi rolnikom dalsze stosowanie zrównoważonych praktyk rolnych. Rola, którą organizacje rolnicze i spółdzielnie mogą odegrać w tym względzie, będzie miała kluczowe znaczenie dla osiągnięcia przez rolników jak największych korzyści zarówno w produkcji, jak we wspólnym wprowadzaniu produktu na rynek (na przykład w ramach spółdzielczych gospodarstw rolnych).

1.17. EKES popiera również wprowadzenie szczególnego środka mającego na celu udzielenie rolnikom pomocy finansowej na pokrycie poniesionych kosztów. Niemniej jest zdania, że nadal niezbędne jest bardziej staranne określenie niektórych aspektów powiązania tego środka z WPR, zwłaszcza wyjaśnienie aspektów związanych z jego harmonogramem i praktycznym zastosowaniem, zważywszy, że 1 stycznia 2023 r. powinny zostać zatwierdzone i wejść w życie nowa WPR oraz odnośne plany strategiczne wszystkich państw członkowskich.

2. Kontekst ogólny

2.1. W ramach przeglądu dyrektywy w sprawie zrównoważonego stosowania pestycydów Komisja Europejska opublikowała w dniu 22 czerwca 2022 r. wniosek dotyczący rozporządzenia w sprawie zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin, co było początkowo zaplanowane na 23 marca 2022 r., lecz zostało przełożone na późniejszy termin z powodu inwazji rosyjskiej na Ukrainę. Rozporządzenie zostało opublikowane w ramach pakietu dotyczącego ochrony przyrody wraz z rozporządzeniem w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych. Pakiet jest decydującym krokiem we wdrażaniu Europejskiego Zielonego Ładu, strategii „Od pola do stołu” i strategii na rzecz bioróżnorodności.

2.2. Zgodnie ze strategią „Od pola do stołu” we wniosku Komisji Europejskiej postawiono sobie przede wszystkim następujące cele:

- ograniczenie o 50 % ogólnego stosowania pestycydów chemicznych i zagrożeń związanych z ich stosowaniem do 2030 r. (pierwszy cel redukcji) oraz ograniczenie o 50 % stosowania bardziej niebezpiecznych pestycydów do 2030 r. (drugi cel redukcji) w porównaniu ze średnią w latach 2015, 2016 i 2017,
- wzmocnienie stosowania i egzekwowania zasad zintegrowanego zarządzania ochroną przed szkodnikami,
- rozpowszechnienie mniej niebezpiecznych i niechemicznych metod alternatywnych wobec pestycydów chemicznych w zwalczaniu agrofagów,

- zwiększenie dostępności danych pochodzących z monitorowania dotyczących aplikacji i stosowania pestycydów oraz związanego z nimi ryzyka dla zdrowia i środowiska,
- poprawa wdrażania, stosowania i egzekwowania przepisów prawnych we wszystkich państwach członkowskich w celu zwiększenia skuteczności i efektywności polityki oraz
- wsparcie wdrażania nowych technologii takich jak rolnictwo precyzyjne w celu ograniczenia ogólnego stosowania pestycydów i ryzyka z nimi związanego.

2.3. Państwa członkowskie będą mogły zmniejszyć krajowy cel w zakresie stosowania chemicznych środków ochrony roślin i ryzyka z nimi związanego za pomocą systemu ważenia uwzględniającego wartość odnoszącą się do intensywności stosowania oraz wartość odnoszącą się do stosowania i ryzyka. Do 2030 r. ten odsetek nie może być w żadnym wypadku niższy niż 35 % lub wyższy niż 70 %.

2.4. Aby osiągnąć te wyniki, we wniosku przedstawionym przez Komisję określono prawnie wiążące w UE cele w zakresie redukcji. Nowe przepisy stanowią również, że państwa członkowskie muszą przyjąć wiążące cele, aby pomóc w osiągnięciu ogólnego celu UE. Rozporządzenie przewiduje, że państwa będą miały wystarczającą elastyczność, by uwzględnić sytuację krajową. W szczególności będzie trzeba zwrócić uwagę na dotychczasowe postępy i intensywność stosowania pestycydów w każdym państwie członkowskim.

2.5. Komisja będzie co roku mierzyć stosowanie pestycydów chemicznych i związane z nimi ryzyko, opierając się na przekazywanych Komisji przez państwa członkowskie danych dotyczących sprzedaży środków ochrony roślin. Podstawą do obliczenia ograniczenia stosowania o 50 % będzie sprzedaż w latach 2015, 2016 i 2017.

2.6. Wszystkie substancje czynne wprowadzane do obrotu w postaci środków ochrony roślin zostaną przypisane do jednej z czterech grup, a każdej z nich przypisana zostanie waga – wyższe wagi przypisuje się grupom bardziej niebezpiecznym.

2.7. Podsumowując, główne nowości wprowadzone w ramach przeglądu to:

- przyjęcie rozporządzenia, które jest bezpośrednio wiążące i jednolicie stosowane we wszystkich państwach członkowskich,
- prawnie wiążące cele: ograniczenie stosowania pestycydów chemicznych i związanego z nimi ryzyka o 50 % oraz stosowania bardziej niebezpiecznych pestycydów do 2030 r.,
- usprawnione krajowe plany działania i sprawozdawczość roczna, które wspierają realizację prawnie wiążących celów,
- przyjazne dla środowiska zwalczanie agrofagów gwarantujące, że wszyscy rolnicy będą praktykować zintegrowane zarządzanie ochroną przed szkodnikami, w którym pestycydy chemiczne są stosowane wyłącznie w ostateczności,
- nowe rejestry wspomagające kontrolę sprzętu do wykonywania zabiegów z użyciem pestycydów,
- zobowiązanie do przeglądu zharmonizowanych wskaźników ryzyka w świetle danych statystycznych dotyczących nakładów i produkcji w rolnictwie,
- zachęty dla rolników do ograniczenia stosowania pestycydów w ramach nowej wspólnej polityki rolnej (WPR): nadzwyczajne finansowanie wsparcia w spełnieniu wymogów przez 5 lat,
- szkolenie: nowe okresy ważności świadectw odbycia szkolenia i poświadczenia ukończenia szkolenia niezbędne do wykonywania określonych czynności,
- zakaz wszelkiego stosowania pestycydów na obszarach wrażliwych i w odległości do 3 metrów od takich obszarów,
- surowsze kryteria dotyczące odstępstw w przypadku zabiegu z powietrza.

2.8. Kluczowy pakiet polityki będzie wspomagać rolników i innych użytkowników w przechodzeniu na bardziej zrównoważone systemy produkcji żywności, w szczególności: (i) poszerzenie gamy biologicznych alternatyw niskiego ryzyka dostępnych na rynku; (ii) zachęty, by rolnicy zmniejszyli stosowanie pestycydów w ramach nowej WPR; (iii) badania i rozwój w ramach programu „Horyzont 2030”; (iv) plan działania na rzecz rozwoju produkcji ekologicznej.

3. Uwagi ogólne

3.1. Obecny scenariusz kryzysowy – od pandemii przez znaczne nasilenie się skutków zmiany klimatu (m.in. susze, pożary, powodzie, nowe agrofagi, fale upałów) po inwazję na Ukrainę i wojnę – wywiera dużą presję na europejskie i globalne systemy rolno-spożywcze. Pomimo tego te przeszkody nie powinny utrudniać UE silnego zaangażowania na rzecz dalszego rozwijania działań mających na celu sprawiedliwą transformację zgodnie z Agendą 2030⁽⁶⁾.

3.2. W wielu opiniach EKES wzywał do opracowania kompleksowej polityki żywnościowej UE zapewniającej: (i) zrównoważenie gospodarcze, środowiskowe i społeczno-kulturowe; (ii) integrację między sektorami, obszarami polityki i poziomami władzy; (iii) inkluzywne procesy decyzyjne oraz (iv) połączenie obowiązkowych środków (regulacji i podatków) i zachęt (premie cenowe, dostęp do kredytów, zasobów i ubezpieczeń) w celu szybszego przejścia na zrównoważone systemy żywnościowe⁽⁷⁾.

3.3. By osiągnąć te cele, potrzebna jest większa harmonizacja i spójność między różnymi obszarami polityki i przepisami UE: Europejskim Zielonym Ładem, strategią „Od pola do stołu”, strategią na rzecz bioróżnorodności, planem działania na rzecz eliminacji zanieczyszczeń, zrównoważonym stosowaniem środków ochrony roślin itp.

3.4. Ponadto nie należy zmniejszać czy też utrzymywać na tym samym poziomie budżetu WPR, lecz go zwiększyć i wspierać transformację. Warunkiem zatwierdzenia planów strategicznych WPR powinno być również przyjęcie przez państwa członkowskie kompleksowych planów ponownego przekształcenia środowiska żywnościowego i połączenia zachęt do produkcji zdrowej i zrównoważonej żywności z tworzeniem nowych rynków zbytu tych produktów⁽⁸⁾.

3.5. W tym względzie Komitet z zadowoleniem przyjmuje decyzję o priorytetowym traktowaniu w ramach nowej WPR finansowania dobrowolnych praktyk mających na celu spełnienie zasad zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin, przy czym takie ukierunkowanie pomocy nie powinno w żadnym razie narażać na szwank czy zmniejszać dochodów ze stosowania alternatywnych, równie legalnych praktyk dopuszczonych przez prawodawstwo UE. Ogólnie rzecz biorąc, takie finansowanie jak w ramach ekologicznych planów i inicjatyw rozwoju obszarów wiejskich było dostępne jedynie w przypadku inicjatyw wykraczających poza wymogi prawne. Nowe ramy umożliwią wszystkim państwom członkowskim finansowanie wypełniania przez okres pięciu lat wszystkich obowiązków spoczywających na rolnikach w ramach zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin.

3.6. W tym samym duchu Komitet docenia wysiłki podjęte w celu zwiększenia skuteczności krajowych planów działania w zakresie zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin. Chociaż te plany działania mogą być dość zróżnicowane, a cele były dobrowolne i mogły obejmować różne dziedziny zainteresowania, to treść planów została obecnie zracjonalizowana i zawierają one szczegółowy wykaz inicjatyw oraz ich powiązań z celami strategii „Od pola do stołu”. Wszystkie państwa członkowskie zostaną poproszone o sporządzenie wykazu środków finansowych i innych środków mających na celu krzewienie zintegrowanego zarządzania ochroną przed szkodnikami i alternatywnych metod niechemicznych. Będą musiały przedstawiać tendencje w rocznych sprawozdaniach z postępu prac i wdrażania wszystkich celów, usprawniając dane ilościowe na temat przestrzegania zasad zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin. Komisja co dwa lata sporządzać będzie analizę rocznych sprawozdań z postępu prac i wdrażania.

⁽⁶⁾ Rezolucja Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wojna w Ukrainie i jej skutki gospodarcze, społeczne i środowiskowe” (Dz.U. C 290 z 29.7.2022, s. 1).

⁽⁷⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów »Strategia ‘od pola do stołu’ na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego»” (COM(2020) 381) (Dz.U. C 429 z 11.12.2020, s. 268).

⁽⁸⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów »Strategia ‘od pola do stołu’ na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego»” (COM(2020) 381) (Dz.U. C 429 z 11.12.2020, s. 268).

3.7. Niemniej niezbędne jest, by ten nowy model zarządzania nie pozostawiał nikogo w tyle: wymaga to zapewnienia wszystkim państwom członkowskim możliwości optymalnego wdrożenia zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin pomimo różnej sytuacji wyjściowej.

3.8. Aby osiągnąć ten cel, zorganizowane społeczeństwo obywatelskie, a w szczególności organizacje posiadające doświadczenie w dziedzinie pestycydów, powinny być ściśle zaangażowane w opracowywanie, monitorowanie i przyszłą ocenę nowego rozporządzenia. Konieczne jest podniesienie jakości informacji na temat roli pestycydów, przekazywanych ogółowi społeczeństwa, a szczególnie konsumentom, a także szkoleń i informacji skierowanych do użytkowników pestycydów⁽⁹⁾.

3.9. Uczciwe ceny żywności (odzwierciedlające rzeczywiste koszty produkcji dla środowiska i społeczeństwa) mają zasadnicze znaczenie dla zbudowania zrównoważonych systemów żywnościowych w perspektywie długoterminowej. Niezbędne jest, aby nawet w czasie obecnego kryzysu UE zapewniła rzeczywistą wzajemność norm zawartych w preferencyjnych umowach handlowych⁽¹⁰⁾.

4. Uwagi szczegółowe

4.1. Poprawa dostępu, dostępności i opłacalności alternatywnych rozwiązań i nowych technologii ma podstawowe znaczenie dla zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin. Integrowana ochrona roślin – podobnie jak inne praktyki zarządzania ochroną roślin za pomocą niewielkiej ilości pestycydów, charakterystyczne dla integrowanej produkcji, oraz rolnictwo ekologiczne – była jednym z kluczowych elementów dyrektywy i stanowi trzon nowego rozporządzenia⁽¹¹⁾.

4.2. Wniosek dotyczący rozporządzenia przewiduje co do zasady, że użytkownicy profesjonalni, w tym rolnicy, powinni stosować przede wszystkim niechemiczne środki ochrony roślin, a środki chemiczne – jedynie w ostateczności. Obejmuje to takie działania, jak zmianowanie upraw, kontrola występowania agrofagów, integrowana ochrona roślin oraz użycie niechemicznych metod zwalczania agrofagów i innych pestycydów stwarzających niższe ryzyko⁽¹²⁾.

4.3. Nie oznacza to jednak, że stosowanie pestycydów jest zawsze niemożliwe czy zbędne. Wręcz przeciwnie, w niektórych przypadkach, w komercyjnej produkcji żywności, można w zadowalający sposób kontrolować agrofagi wyłącznie za pomocą pestycydów, których zastosowanie – zgodnie z główną zasadą zintegrowanego zarządzania ochroną przed szkodnikami – powinno być ostatecznością. Tytułem przykładu należy podkreślić ich znaczenie w zastosowaniu małoobszarowym.

4.4. Zmiana klimatu przyspiesza rozprzestrzenianie się agrofagów, co wymaga dostępności pestycydów po wyczerpaniu wszystkich innych narzędzi kontroli. Ta potrzeba staje się jeszcze bardziej oczywista, wzięwszy pod uwagę wszelkie szacunki, które wskazują na wzrost liczby ludności na świecie o ponad 2 mld w ciągu najbliższych trzydziestu lat. Ten scenariusz należy odpowiednio uwzględnić, aby zapewnić stabilny system produkcji, który będzie w stanie zaopatrzyć w żywność coraz większą liczbę ludności na świecie.

4.5. Jednocześnie coraz częstsze występowanie w ostatnich latach susz, powodzi, fal upałów oraz drastycznych zmian temperatury ogranicza zdolność rolników do produkcji żywności i wielkość ich plonów. W związku z tym w obecnej kryzysowej sytuacji spowodowanej przede wszystkim pandemią, a następnie napaścią na Ukrainę oraz wspomnianymi już skutkami zmiany klimatu konieczne jest zatroszczenie się o stabilną wielkość plonów w produkcji rolnej, by móc zaopatrzyć świat w wysokiej jakości żywność wystarczającą do zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego.

⁽⁹⁾ Raport informacyjny EKES-u „Ocena dyrektywy w sprawie zrównoważonego stosowania pestycydów”.

⁽¹⁰⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów »Strategia ‘od pola do stołu’ na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego»” (COM(2020) 381) (Dz.U. C 429 z 11.12.2020, s. 268).

⁽¹¹⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie integrowanej produkcji w Unii Europejskiej (opinia z inicjatywy własnej) (Dz.U. C 214 z 8.7.2014, s. 8).

⁽¹²⁾ Raport informacyjny EKES-u „Ocena dyrektywy w sprawie zrównoważonego stosowania pestycydów”.

4.6. W rozporządzeniu podkreślono również pierwszoplanową rolę, którą powinni odgrywać niezależni doradcy zapewniający profesjonalne doradztwo zgodne z obowiązującymi przepisami dotyczącymi upraw oraz z zasadami zintegrowanego zarządzania ochroną przed szkodnikami. Dlatego też niezbędne jest wzmocnienie i stymulowanie roli doradczej rolniczych organizacji zawodowych i spółdzielni, które udzielają bezpośredniego wsparcia jako podmioty działające w terenie. Na przykład w Hiszpanii w przypadku większości upraw obowiązkowe jest zasięgnięcie opinii doradczyni/doradcy, co przyczyniło się do tego, że obecnie funkcję tę sprawuje ponad 20 tys. urzędowo akredytowanych osób.

4.7. We wcześniejszej ocenie dyrektywy w sprawie zrównoważonego stosowania pestycydów EKES podkreślił znaczenie poprawy systemu kontroli i zapewnienia zgodności między tą dyrektywą a krajowymi planami działania. W ramach zrównoważonego stosowania pestycydów użytkownicy profesjonalni będą musieli rejestrować powody wszelkich interwencji (chemicznych, biologicznych, fizycznych lub kulturowych).

4.8. W tym względzie we wniosku dotyczącym rozporządzenia szczególną wagę trzeba przyłożyć do koncepcji obszarów chronionych lub wrażliwych. Na niektórych obszarach chronionych lub wrażliwych (na miejskich terenach zielonych, w tym w parkach i ogrodach publicznych, na terenach zabaw, rekreacji i sportu, ścieżkach publicznych, obszarach chronionych zgodnie z Natura 2000, na wszelkich obszarach wrażliwych pod względem środowiskowym, które można utrzymać z myślą o zagrożonych owadach zapylających) nie będzie już możliwe stosowanie środków ochrony roślin, chyba że spełnione zostaną określone warunki i, chyba że profesjonalny użytkownik stosujący dane środki dokładnie uzasadni ich wybór, a także sposób, termin i długość ich stosowania. Dlatego też zasadnicze znaczenie ma to, aby właściwe organy zatwierdzające środki dysponowały wystarczającą liczbą wykwalifikowanych pracowników w celu uniknięcia zwłoki powodującej opóźnienie zabiegu, co utrudnia podejmowanie na czas działań przeciwko pojawianiu się agrofagów.

4.9. Z drugiej strony należy uwzględnić szczególne warunki geograficzne i klimatyczne państw członkowskich, tak aby nie nakładano nadmiernych ograniczeń w stosowaniu środków ochrony roślin na grunty rolne na obszarach wrażliwych pod względem ekologicznym, które w przeciwnym razie nie poradziłyby sobie z pojawieniem się nowych agrofagów. Na przykład w Hiszpanii sieć Natura obejmuje 27 % terytorium, na którym znajdują się tysiące hektarów upraw rolnych i hodowli zwierząt. Właściwa strategia może polegać na podziale na strefy poprzez wyznaczenie i odróżnienie od reszty tych obszarów, które stanowią integralny rezerwat przyrody. W ostatecznym rozrachunku decyzja o ograniczeniu stosowania tych środków na obszarach wrażliwych powinna zostać podjęta na podstawie mocnych dowodów naukowych i agronomicznych popierających klasyfikację danego obszaru jako chronionego.

4.10. Próg, który należy osiągnąć przed interwencją chemiczną, zostanie szczegółowo określony w przepisach dotyczących upraw, a założenie elektronicznego rejestru dotyczącego stosowania zintegrowanego zarządzania ochroną przed szkodnikami i środków ochrony roślin będzie zadaniem właściwych organów państw członkowskich, które będą musiały zadbać również o wprowadzanie danych przez użytkowników profesjonalnych.

4.11. Ponadto ponieważ brak wiedzy na temat optymalnego stosowania pestycydów był jedną z głównych przeszkód we wdrażaniu dyrektywy w sprawie zrównoważonego stosowania pestycydów⁽¹³⁾, EKES z zadowoleniem przyjmuje fakt, że Komisja uwzględniła wiele jego zaleceń dotyczących szkoleń i podnoszenia kwalifikacji.

4.12. Utworzony zostanie nowy centralny elektroniczny rejestr certyfikacji szkoleń. Będzie zawierać szczegółowe informacje na temat okresu ważności świadectw odbycia szkolenia (pięć lat w przypadku doradcy i 10 lat w przypadku dystrybutora lub użytkownika profesjonalnego). Przed zakupem lub zastosowaniem przez użytkownika środków ochrony roślin dopuszczonych do stosowania w profesjonalnie używanym sprzęcie do wykonywania zabiegów, a także przed wydaniem porady przez doradcę konieczne będzie poświadczenie przebytego szkolenia. Dystrybutorzy będą musieli dysponować wystarczającą liczbą przeszkolonych pracowników.

4.13. Należy zagwarantować prywatność podczas wykorzystywania przez administrację danych dotyczących rolnictwa, a przede wszystkim znacznie zwiększyć dostęp rolników do podnoszenia umiejętności w dziedzinie cyfrowej i do sieci szerokopasmowych, by uniknąć nakładania na nich większych obciążeń i obowiązków. W wielu przypadkach nie dysponują oni bowiem środkami technicznymi i zasobami ludzkimi umożliwiającymi prowadzenie rejestru elektronicznego.

⁽¹³⁾ Raport informacyjny EKES-u „Ocena dyrektywy w sprawie zrównoważonego stosowania pestycydów”.

4.14. Większe uświadomienie obywatelom, a w szczególności konsumentom, roli i stosowania pestycydów zgodnie z przepisami krajowymi i europejskimi przyniosłoby korzyści z punktu widzenia wdrażania rozporządzenia. Zasadnicze znaczenie mają kampanie uświadamiające i informacyjne mające na celu lepsze informowanie ogółu społeczeństwa oraz decydentek i decydentów. Niezbędne jest rozpowszechnianie informacji, na przykład na temat czynników wpływających na ustalanie cen żywności, a także na temat kwestii ściślej związanych z etykietowaniem lub certyfikacją produktów ⁽¹⁴⁾.

4.15. Należy również utrzymać równe warunki dla handlu międzynarodowego. Z uwagi na potrzebę spójności między różnymi kierunkami polityki UE konieczne jest zachowanie bardzo dużej ostrożności w kwestii zakazu przywozu produktów spożywczych poddanych działaniu środków zakazanych w UE.

Bruksela, dnia 14 grudnia 2022 r.

Christa SCHWENG
Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽¹⁴⁾ Raport informacyjny EKES-u „Ocena dyrektywy w sprawie zrównoważonego stosowania pestycydów”.